

۱۴۴۳. ۷۷

ایلیاد ۱

قربان صحت بدحشان

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
بدخشان، قربان صحت، ۱۳۲۹-، گردآورنده
ایلیاد ۱/ قربان صحت بدخشان
مشخصات نشر
تهران: صحرا دانش، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری
۱۵۰ ص.؛ ۱۴ × ۲۱ س.م.
شابک
۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۰۵-۸-۵

مجموعه فهرست نویسی فیپا

موضوع
شعر ترکمنی -- ایران -- مجموعه ها
موضوع
Turkmen Poetry -- Iran -- Collections
موضوع
ایران -- شعر -- های ترکمنی
موضوع
Lullabies, Turkmen -- Iran
رده بندی کنگره
PL ۳۳۴۰۰۰۰۴۰۳۵۵
رده بندی دیویی
۸۱۴/۳۶۴۱
شماره کتابشناسی ملی
۴۴۱۱۵۱۵

samaneshpublications@gmail.com
09192276409/ 09112764770

ایلیاد ۱
قربان صحت بدخشان
نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵

تیراژ: ۵۰۰

شابک: 978-600-95605-8-5

سۆزباشى

« بال سۆيجى، بالدان بالا سۆيجى »

ناقتل

اۋز باغرئىن اۋىن بالاسئنى هيچ بير انه اربىت گۈرمەسە گۈريان
دالديرولين تە مەزىر اۋز بالالارنى جودا غوۋى گۈريان خالق
حاساپلانيار. تۆرمىن حاساسئنا، دۈزمزليكىن هم بير زات دىيأيسنگ،
سن هر كيم بۇلايانگدا - با ارئوگ انه سى غايدالئنگدان چئقئپ: ويى!
غوياورى، "غارغانئنگ غاز بالاسى". هر كيمىنگ اۋز بالاسى " دىيىپ،
بالاسئنى باغرئنا باسيار.

آتا - بابالارئمىز، چاغالى اۋىى شادلىقلى - شە "ئانلى بازارا منگرتسە
لر، اۋغلان سئز اۋىى اۋمسۆم ياتان مازارا منگرتسە. " اۋغلانلى اۋى
بازار - اۋغلان سئز اۋى مازار " دىيىن بولماغا چمەلى.

تۆركمىن گلين - غىزلارئ عۇمۇر بۇيى يۆرك لرىندە بسلان ارزوونئى،
ياغنى آلتئمىش باشلى آق اۋى لرىنگ بزه گينى، ساللانچاق بىليپ ديرلر:

آللان - آللان، آللانچاق

آقار سولار بولانچاق

آلتىمش باشلىق آق اۋيۇنگ

گىلىشىكى ساللانچاق

تۆركمەن لىرىنىڭ كۆپ گۇرۇنۇشلىقى ھەم باي ماضىمۇنلىق، شاھىرانا خالىق دۇرە دىجىلىكى نىنىڭ اھلى سىندە دىيىن يالى «ماتال لار، ناقتل لار، ساناۋاچ لار، ائىم لار، رۇۋايات لار و ...» چاغا بولان اگسىلمز سۇيىكى نىنىڭ ائزىنى گۇرۇ، بۇلىار. يۇنە، اولارنىڭ آراسىندان ھۇدۇلەر، يۇرىتە چاغالارا باغشلاىنىپ دۇرە. يىلىنى اۋچىن، اۋزۇلۇشلىق بىر گۇرۇنۇش بۇلۇپ دوروبىر يار.

ساللانچاقداق چاغا، راسات ايتۇسۇنى، دىنچىنى آلسىن دىيىپ، ھەم - دە اۋنى گۆيمە مەك اۋچىن چاغا سۇيۇپ، پىسساى ھەنگ يىلىن آيدىلىيان بىت لىرە ھۇدۇ دىيىلىار. مەننىڭ چاغا بولان سۇيگۇسى، غۇۋانجى ھۇدۇلەر يالى اۋزۇلۇشلىق، تىرىپى چىلىك اھمىيىتى اولى بولان فۇلكلۇر ژانرىنىڭ دۇرە مەگىنە سىباپ بۇلۇپ دۇر.

ھۇدۇلەر سادا ماضىمۇندا، يۇنە كى دىلدە بۇلسا، «اۋنۇگ» ھەر بىر بىندى غۇتارنىقلىق مەننى آنگلادىار. اولارنى دۇردىيان تۆركمەن گلىن - غۇنۇرى دۇر، اۋنۇگ ھەر بىر بىندىنى ماخمال اۋۋازلارنى يىلىن سازلاشدىرۇپ چاغلارنى ھۇدۇلىيان - دە شۇلارنىڭ اۋزلىرى، ھەم - دە اوزاق عاصىرلارنىڭ دۇۋامىندا بو عاجاينىپ خالىق دۇرە دىجىلىگىنى غۇراپ ساقلاان و بىزە غۇۋشوران لار ھەم تۆركمەن انە لىرى، اچە لىرى و اويالارنىمۇزدۇر. غۇمۇمان آيداننىڭدا، ھۇدۇلەر انە لىرىنىڭ اومماسىز يۆرك دۇيغۇسىندان سىزىپ چىقىار. انە

اينىڭ آراسىسا سۈيگۈسىنى، بالاسىنا بولان سۈيىچى ايسلىگ - آرزوونى،
يۆرك ماھرىنە غارىپ، ھۆدۈلىيەر.

ھۆدۈلىرىدە انە لىرىمىزىنگ غورساغى نىنگ ائسى بار. اۇلارنىڭ "ھۆۋا،
بالام - ھۆۋا، ھۆۋ" دىيىن ياقنىملى سس لىرى ھىچ - ھاچان ياتدان
چىققان، واغقال - واغقال غولاق لارنىمىزدا يانگلاننىپ، گۈۋۈن غوشومىزدا
نات بىريار.

چاغا تىرىيە دى انە ھۆدۈسىنىن باشلانيار. البىدە سىز، "چاغا
ھۆدۈلىنىان رايى ارى ھىز ھۆدۈدىن تىرىيە آلردان اۇران كۈرپچە
آخىرنى"، دىيىپ بىلىنكىن، اما چاغا ھۆدۈلىنىان واغتى تۈركمىن
اۋى لىردە، شۇل اۋيۈنگ بىدى چاغلارنى يا - دا غۇنگشى - غولام
لاردان گلن بىر تۇپار غىرا دىگىچە چاغلارنىڭ، ساللانچاغنىڭ داشنىنا
اۋىشىپ، اۋنس بىلىن ھۆدى دىنگىلە ياننى باتدان چىقارمالى دال دىر،
شۇندا ساللانچاغنىڭ ياننى اۋل چاغلار اۋچن تىرىيە بىرىچى يىكە تاك
مكتىبە اۋرۇلىار

ھۆدۈلىرىنىڭ غىز اۋغلانا يا - دا ارىك اۋغلانا دگىشلى بىگىن اۋتونىڭ
ماضمونىندان انگماق بولىار. ارىك اۋغلانا دگىشلى ھۆدۈلىرى، اۋلارنىڭ
باتىر، غايدووسىز، ادىمىن، غايراتلى غۇچ بىگىت بولۇپ يتىشىمىگىنى آرزو
ادىلىن بولسا، غىزلارلا گىزىك گلىندە اۋلارنىڭ آراسىسا، ماھىرلى، ال لىرى -
نىنىڭ ايشە چىپەر بولماغى، ھمدە گلىجىدە باغلىلى دورموشنىڭ ايشە سى
بولماغى آرزو ادىلىار. اۋنسۈنگام اگىردە غىزلارنى نازىك ھمدە گۈزىل زات

لارا: گۆلە، سۆلگۆنە، مارالا و اوۋادان غوش لارا منگۈزە دىلسە، اوغلان لارى،
برک زات لارا، گۆيچلى زات لارا: چىننارا، پۇلادا، آرسلانا منگۈزە دىليار.

ھۆدۈلەر دۆرلى - دۆرلى ماضىمۇندا بۇليار. عومومان ھۆدۈلەردە: واطان
سۇيىچى ليک، ايل - گۆنۈنگە وپالى لىق، مۇخمان پارازلىق، دىگ - دوش
بىلەن مەلاقاتلى آراغاتناشتىق، انىسان پرورليک و ھۆنار باش ماضىمۇننىڭ
اۋرۇنۇپ ايەلەنار.

ھۆدۈلەر يەك لىكە، دۈرە يار و يەكە لىكدە ھەم يىرىنە يىتيرىليار. واغتنىڭ
گىچىگى بىلەن شەك يەكە يىك عومومى لىغا ايە بۇليار و انە لىرىنگ، بى
بى - دىر جىگى لىرىنگ تەرتۈپ آۋوونا اۋورۇليار.

ھۆدۈلەر عومومان لالە لىرىسى بۇليار. امما اۋتونگ لالە لىرى بىلەن
تاپاۋوتلى يىرى «ھۆۋۋ - ھۆۋ» سۆزىنىڭ ھەر دىنىڭ انىزىندان بىر ناچە
گىزكە لىبىزلى غايتالانماغى دىر. خالىق دۈرە دىجىليگى نىنىڭ بو گۇرۇشى
نىنىڭ ھۆۋدى دىيىلىپ آدلاندۇرۇلماغى ھەم بلىكى شەكلىنىڭ اۋچىن دىر.

ھۆدۈلەر دۇرت سىطىردىن غىبارات بۇلۇپ، اساسان روبانىنىڭ خەلىقنىڭ دىر.
كا حالات لاردا سىطىر سانى كۆپۈرەك ھۆدۈلەر ھەم غابات كەلىپ، سىبابى
انە لىر اۋز دۈرە دىجىليگىنى ھەم اۋنىڭكى ھۆدۈلەر غۇشۇپ، سىطىر
سانىنىڭ آرتىدۇرلار. بو ياغدايدا ھۆدۈلەر، سادا ادىبى دىلدىن باشقا - دا،
گىلىشەك دىلى و شىۋە سۆزلىرى نىنىڭ ھەم آزالاشماغى مۇمكىن دىر.
البەتتە بىر زادى ياتلاماغىمىز گىزكە، اۋل ھەم كا بىر ھۆدۈلەر يەكە بىر بىنت دە

بۆلمان، كۆپ بىندىلى و تۆركمىنىڭ غۇشوق (مىسمط مربع) غالىپىندا دۆره دىلىپ دىر. كا ھۆۋدۆلر بولسا، بىت لىر قاپنىيلاشنىپ غازال غالىپىندا، يا - دا مصرع لىر قاپنىيلاشنىپ آيدىللىار. ھۆۋدۆلر - دە لالە لىر يالى آغرامى يىنگىل و ھر سىطىرىنىڭ اۆلچە گى ىدى (۳+۴) بۇغون دىر. البتتە سىپىرك ھم بۆلد، ايل آراسىندا سىكىز بۇغونلى ھۆۋدۆلر ھم غابات گلىنىمگى مەككىب دىر.

اساساز ھۆۋدۆلر شاھىرانا و سازلاشنىقلى بۆلۈپ، سۆز بىلن ھىنگىنگ، سۆيت بىلن غابىل، يالى غاتناشنىقى دىر، شۇنگا گۇرا - دە ھۆۋدۆلر، ھم خالق دۆره دىجىلىمى ھم - دە سونغاتا دگىشلى حاساپلانىار.

قربان صحت بدخشان